

Első javaslat 1751-ből egyetemi gyógyszertár felállítására

MAROSNÉ LUGOSI MÁRTA

A jelenlegi Magyarország területén az első egyetemi gyógyszertárat 1907-ben alapították Budapesten. Tehát az első Orvostudományi Kar felállítása után 138 évvel. Ez nem jelenti azt, hogy az Orvostudományi Kar és a szakemberek nem tartották fontosnak a Karon egyetemi gyógyszertár működését; ellenkezőleg; az Egyetem többször szorgalmazta annak szükségességét. Az Orvosi Kar és az Egyetemi Gyógyszertár történetét feldolgozó gyógyszerész- és orvostörténészek, így *Hőgyes, Győry, Zboray, Zalai* több javaslatot és megvalósításának sürgetését jegyezték fel. Ezen irodalmi adatok szerint már a múlt század elejétől kezdve születtek javaslatok. Így elsőként említik az 1813. szeptember 13-án született elhatározást, mely a Kar tanári testületi ülésén nyert megfogalmazást. A tanári testület egyetemi gyógyszertár létesítését kéri, mégpedig azzal a céllal, hogy a gyógyszertár tiszta jövedelme a tudomány fejlődését elősegítse. Nagyon szűkös anyagi helyzetben lehetett az Egyetem, ha elsősorban ilyen megfontolások vezérelték és a gyógyszertár működésének szakmai tudományos célja csak a második okként merült fel. Az is feltételezhető, hogy talán az anyagi haszon hangsúlyozásától remélték a helytartótanács támogatását [1].

A második javaslatot 1843-ban a budai tanulmányi bizottság tette. Itt elsődleges célul az orvostanhallgatók oktatásának eredményességét jelölték meg [1].

A harmadik javaslat 1897-ből a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület felterjesztésének alapján az Orvostudományi Kar részéről hangzott el, ezúttal a klinikai gyógyszerellátás megoldására és a gyógyszerészhallgatók gyakorlati oktatására [1].

A negyedik javaslat 1903-ban tulajdonképpen csak az 1897-es végrehajtását szorgalmazta. Hangsúlyozta a gazdaságosabb klinikai gyógyszerellátás ilyen módon való megoldását és egyúttal az orvos- és gyógyszerészhallgatók jobb kiképzésének lehetőségét [1].

Könyvtári kutatásaim során megállapítottam, hogy az első, tehát 1813. évben született javaslatot megelőzte egy korábbi, jóval előbb, még a XVIII század közepén. A javaslat érdekessége, hogy az tulajdonképpen orvosi főiskola vagy orvosi kar felállításának tervezete volt és ezzel együtt, illetve ezen belül javasolta egyetemi gyógyszertár felállítását is. Ez annyit jelent, hogy a szerző, *dr. Perliczy Dániel*, el sem tudta képzelni az Orvostudományi Kar működését egyetemi gyógyszertár nélkül [2].

Perliczy Dániel Késmárkon született 1705 október 20-án. Iskoláit is itt végezte. Első orvosi kiképzését *Moller Ottó Károlynál* nyerte. 1723-ban külföldre utazott. Tanult Jénában, Göttingában, Berlinben, Belgiumban, Braban-

tiában és Franciaországban. Orvosi tanulmányai mellett folytatott matematikai és filozófiai tanulmányokat is. 1727-ben a wittenbergi egyetemen elnyerte a magiszter philosophiae fokozatot. Orvosi disszertációját Utrechtben adta elő 1728 november 19-én. Ezután hazatért és előbb Késmárkon, majd Selmecebányán folytatott orvosi gyakorlatot 1731-től Nógrád vármegye fizikusa lett és Losoncon telepedett le. Igen sok dolgozata és tanulmánya jelent meg. Az orvosi főiskola felállítására vonatkozó tervzetét 1742-ben dolgozta ki, de csak 1751-ben terjesztette fel a királynőhöz, Mária Teréziához [3].

A tervzet első részében hivatkozik a szerző mindazokra a bajokra, melyek a hazai orvosi iskola hiányából erednek.

A második részben tárgyalja a hazai orvosképzés előnyeit.

A harmadik részben részletes tervzetet nyújt az előadandó tárgyakra és az oktató személyzetre vonatkozóan. A tárgyak: 1. elméleti orvostan; 2. matematika és fizika; 3. anatómia és sebészet; 4. kémia, botanika és gyógyszerészet; 5. gyakorlati orvostan.

A kémia, botanika és gyógyszerészet előadásával egy tanár lenne a javaslat szerint megbízva, aki „... többnyire a gyógyszertár körül foglalatatoskodna, ahol a gyógyszerek elméleti és gyakorlati oktatását végezne”.

Külön kitér más helyen arra, hogy a pharmacia és a chemia oktatásához szükséges az egyetemi gyógyszertár, a botanika oktatásához pedig a botanikus kert.

Az oktató személyzetre vonatkozó tervzetet öt tanár működését látja szükségesnek; három elméleti és két klinikus tanárét. Ezenkívül javasol egy prosectorot, egy demonstrátort és egy gyógyszerészt az oktatáshoz. A prosector és a demonstrátor két sebész lenne, „... akik a gyógyszerésszel együtt nem csupán a holttest preparálását, a sebészeti eszközöket és kötözőszereket, valamint a gyógyszereket és gyógyfűveket mutatnák be, hanem magát az operációt is a beteg testben a professzor jelenlétében”.

A negyedik rész hasznos javaslatokat közöl a megvalósításhoz. Ennek első pontjában így ír: „... egy traktus szükséges a gyógyszertár, az előadóterem, az anatómiai bemutató, a laboratórium, az anyagok és eszközök raktára, valamint a könyvtár részére, amelyek kezelését a gyógyszerészre, a prosectorra és a demonstrátorra kell rábízni”.

A tervzetet 1751 decemberében tárgyalta a pozsonyi egészségügyi bizottság. A bizottság orvostagja, *Perbegg József Károly*, egészségügyi tanácsos adta elő a tervzetet. *Perbegg* támogatotta a tervet, de nem Pesten javasolta az orvosi főiskola felállítását, mint *Perliczy*, ha-

nem a nagyszombati egyetem keretében ajánlotta azt megvalósítani [4].

A tervezet a pozsonyi tárgyalás után ad acta került. Mégis azt mondhatjuk, hogy a Perliczy-tervezet még aktuálisabbá tette az Egyetemi Orvosi Kar felállításának ügyét és 18 év után végül is megvalósult. Van Swietennek, Mária Terézia házi orvosának javaslatára a királynő 1769-ben megalapította az orvosi fakultást Nagyszombatban. Ezt Perliczy megérte még, sőt az egyetem Budára helyezését is. Valóban öt tanszék és professzor működött a Karon, ahogyan Perliczy elképzelte, de egyik professzor sem volt magyar, amint ő szeretne volna, és nem létesült egyetemi gyógyszerész-tár sem.

A sok külföldi tapasztalattal bíró és előrelátó Perliczy Dániel olyan ideális tervezetet készített, amelyet az akkori, osztrák elnyomás alatt élő Magyarországon még nem lehetett maradtalanul megvalósítani.

A Perliczy-tervezetben az egyetemi gyógyszerész-tár a gyógyszerkészítés oktatására és bemutatására szolgált volna. Tehát a mai értelemben vett gyógyszerészeti és receptúrai gyakorlatok oktatására. Az egyetemi gyógyszerész-tár felállítására vonatkozó későbbi javaslatok az egyetemi gyógyszerész-tár oktatási feladatait hasonlóképpen képzelték el. A végül is 1907-ben megalapított Egyetemi Gyógyszertárban Matolcsy Miklós professzor az orvostanhallgatókat „receptírás”, a gyógyszerészhallgatókat a „gyógyszerészeti műtan” tantárgyból oktatta. 1945-ben két intézet alakult az Egyetemi Gyógyszertárból: a Gyógyszerészeti Intézet és a Gyógyszertár. A receptúra és technológia oktatása a Gyógyszerészeti Intézet feladata lett. A Gyógyszertár egy ideig csak a klinikai gyógyszerellátás feladatát látta el. Ebből azonban kifejlődött a modern idők követelményeként a gyógyszerellátás és általában a gyógyszerügy szervezésének tudományos művelése, valamint annak egyetemi oktatása a gyógyszerészhallgatók számára.

A fentiek alapján elmondható, hogy az Egyetemi Gyógyszertár úttörő volt az első gyógyszerészeti tanszék felállításában, mivel itt kezdődött a gyógyszerészeti tárgyak egyetemi szintű oktatása. Majd később a fejlődés során a többi gyógyszerészeti tanszék felállításával megvalósult 1955-ben az önálló Gyógyszerésztudományi Kar. És itt, ebben teljesedett ki végül is Perliczy Dániel messze előremutató elgondolása, mert ő kezdettől fogva a kémia és botanika

mellett a receptúra, gyógyszerészeti technológia tárgyak oktatását egyetemi szinten kívánta megvalósítani.

IRODALOM

1. Zboray B.: Az Egyetemi Gyógyszertár története 1967. A Budapesti Orvostudományi Egyetem Gyógyszertárának Emlékkönyve. — 2. Linebauer: Codex Sanitario-Medicinalis Hungariae. — 3. Herczeg Á.: A Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakultásának 1751-ből való tervezete. — 4. Magyar-Kossa L.: Magyar orvosi emlékek.

Марошнэ-М. Лугоши: *Первое предложение на создание университетской аптеки в 1751 году*

Будапештская Университетская аптека была основана в 1907 году, на 138 лет позже, чем медицинский факультет университета. Литературные данные уже с 1813 года сообщают предложения относительно организации Университетской Аптеки. Опережая эти предложения д-р Даниел Перлицы уже в 1751 году разработал предложение на организацию высшей медицинской школы или медицинского факультета, в котором он считал необходимым также создание университетской аптеки. Университетской Аптеке придается важное значение в обучении медиков и студентов фармацевтического факультета. Сообщение приводит ценный проект Перлицы и оценивает его с точки зрения специалиста наших дней.

M. Maros neé Lugosi: *The first proposition of 1751 to establish a University Pharmacy in Hungary*

The Budapest University Pharmacy has been founded in 1907. 138 years after the foundation of the Faculty of Medicine of the same University. Readily available literature sources recorded propositions on creating the University Pharmacy continuously since 1813. However in advance of these propositions, already in 1751 a proposition had been elaborated by Dr. Daniel Perliczy to establish a medical college or a medical faculty, and in the same elaboration he emphasised the need for a university pharmacy as well. He attributed important role to the university pharmacy in teaching of student of medicine and pharmacy. The interesting plans are presented and evaluated from the viewpoint of the specialist of today.

Frau Maros Márta Lugosi: *Der erste Vorschlag zur Errichtung einer Universitäts-Apotheke aus dem Jahre 1751.*

Die Apotheke der Budapester Universität wurde 1907 gegründet, 138 Jahre später als die medizinische Fakultät der Universität. Literaturangaben beziehen sich seit 1813 auf Vorschläge zur Errichtung der Universitäts-Apotheke. Diesen Zeitpunkten vorangehen, wurde von Dr. Daniel Perliczy bereits 1751 der Vorschlag zur Errichtung einer medizinischen Hochschule oder medizinischen Fakultät ausgearbeitet, in dem er auch die Aufstellung einer Universitäts-Apotheke für notwendig hielt. Er spricht einer Universitäts-Apotheke eine wichtige Rolle im Unterricht von Studenten der Medizin und Pharmazie zu. Die vorliegende Mitteilung erörtert den wertvollen Projekt Perliczys und bewertet diesen vom Standpunkt des Fachmannes von heute.

(Simmelweis Orvostudományi Egyetem Egyetemi Gyógyszertára, 1092 Budapest, Högyes Endre utca 7.)

Érkezett: 1976. IX. 28.